

Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi siviilipalveluslain muuttamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Siviilipalveluslakia ehdotetaan muutettavaksi siten, että siviilipalvelusaika lyhenee nykyisestä 395 vuorokaudesta 362 vuorokauteen. Samalla ehdotetaan tarkistettavaksi siviilipalvelusmiesten lomaoikeuksien määrää uutta palvelusaikaa vastaavaksi.

Lakiin ehdotetaan sisällytettäväksi nykyisin osittain asetuksessa olevat säännökset siviilipalvelusmiehen ylläpidosta ja muista etuuksista.

Siviilipalveluslaista poistettaisiin säännös alaikäisen asevelvollisen oikeudesta hakea siviilipalvelukseen ilman huoltajan suostumusta.

Siviilipalveluslakia ehdotetaan muutettavaksi siten, että suomalaiset yksityisoikeudelliset yleishyödyllistä toimintaa harjoit-

tavat yhteisöt ja säätiöt voidaan hyväksyä siviilipalveluspaikoiksi ilman asetusmuutosta työministeriön päätöksellä.

Uutena säännöksenä siviilipalveluslakiin ehdotetaan säännöstä, jonka mukaan työministeriön määrärahoista voidaan hakemuksesta korvata palveluspaikalle siviilipalveluksen järjestämisestä aiheutuneet poikkeuksellisen suuret ja ennalta arvaamattomat kustannukset, jos niitä voidaan pitää siviilipalveluslaitoksen resursseihin nähden kohtuuttomina.

Lakiehdotus liittyy valtion vuoden 2001 talousarvioesitykseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi yhdessä sen kanssa.

Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan 1 päivänä tammikuuta 2001.

YLEISPERUSTELUT

1. Nykytila

1.1. Lainsäädäntö ja käytäntö

Palvelusaika

Perustuslain 127 §:n 1 momentin mukaan jokainen Suomen kansalainen on velvollinen osallistumaan isänmaan puolustukseen tai avustamaan sitä sen mukaan kuin laissa säädetään. Asevelvollisuuslaissa (452/1950) säädetään asevelvollisuudesta, joka koskee jokaista miespuolista Suomen kansalaista. Naisten asepalveluksesta on säädetty naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetulla lailla (194/1995) samoin kuin siviilipalveluksesta siviilipalveluslailla (1723/1991). Siviilipalvelus on perustuslain 127 §:n 2 momentin tunnustama laillinen valinta, joka keskeisesti perustuu perustuslain 11 §:ssä turvattuun uskonnon- ja omantunnonvapauteen. Siviilipalveluksen tarkoituksena on asevelvollisen vakaumusta kunnioittavan vaihtoehdoisen palvelusmuodon tarjoaminen.

Perustuslaissa ilmaistu yhdenvertaisuusperiaate edellyttää kansalaisilla olevan yhtäläiset oikeudet ja velvollisuudet suhteessa yhteiskuntaan. Perustuslain 6 §:n 2 momentissa säädetyn syrjintäkiellon mukaan ketään ei saa ilman hyväksyttävää syytä asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Ihmisten yhdenvertaisuuden periaate on myös kansainvälisten ihmisoikeussopimusten perusperiaatteita ja käytännössä kaikkiin ihmisoikeussopimuksiin liittyy myös syrjinnän kieltö, kuten Euroopan neuvoston ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi tekemän yleissopimuksen (SopS 19/1990; Euroopan ihmisoikeussopimus) 14 artiklaan sekä Yhdistyneiden Kansakuntien hyväksymän kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskevan kansainvälisen yleissopimuksen (SopS 8/1976; YK:n ihmisoikeussopimus) 26 artiklaan.

Siviilipalveluslaissa ei ole siviilipalvelusajan osalta suoraa kytkeä varusmiespalvelusaikaan. Siviilipalveluksen kehittämisen

tulee kuitenkin seurata vertailukelpoisesti varusmiespalveluksessa tapahtuvia muutoksia ja tätä edellytettiin muun muassa valtioneuvoston 17 päivänä maaliskuuta 1997 antamassa selonteossa eduskunnalle (VNS 1/1997). Myös siviilipalveluslakia koskevan hallituksen esityksen perusteluissa (HE 149/1991 vp) todetaan, että siviilipalvelusajan tulisi olla kestoaltaan kohtuullisessa suhteessa varusmiespalvelukseen.

Voimassa olevan siviilipalveluslain mukaan siviilipalvelusaika on 395 päivää. Asevelvollisuuslain 5 §:n mukaan varusmiespalvelusaika on vähintään 180 päivää. Niiden asevelvollisten palvelusaika, jotka määrätään koulutettaviksi miehistön erityistaitoa vaativiin tehtäviin, on 270 päivää. Upseereiksi, aliupseereiksi ja tiettyihin miehistön vaativimpiin erityistehtäviin koulutettavien asevelvollisten palvelusaika on 362 päivää. Aseettoman varusmiespalveluksen pituus on asevelvollisuuslain 36 b §:n mukaan 330 päivää.

Siviilipalvelusjärjestelmä ei sisällä kertausharjoituksia. Reserviin kuuluvista asevelvollisista kertausharjoituksiin voidaan asevelvollisuuslain 7 §:n nojalla kutsua miehistöön kuuluva 40 päivän, miehistön erityistaitoa vaativiin ja miehistön vaativimpiin erityistehtäviin koulutettu 75 päivän sekä aliupseeriksi, opistoupseeriksi ja upseeriksi koulutettu 100 päivän ajaksi.

Siviilipalvelusmies noudattaa työpalvelupaikassaan laitoksen yleisen työajan puitteissa hänelle määrättyä työaika. Säännöllinen työaika ei kuitenkaan siviilipalveluslain 22 §:n mukaan saa ylittää 40 viikkotuntia. Muu aika on siviilipalvelusmiehen vapaata aikaa. Siviilipalvelusmiehen liikkumis- ja muita vapauksia ei saa rajoittaa enempää kuin on tarpeen palvelustehtävien asianmukaiseksi suorittamiseksi. Työpalvelupaikasta riippuen siviilipalvelusmiehillä voi olla mahdollisuus asua palvelusaikana kotipaikkakunnallaan, mahdollisesti kotonaan tai perheensä kanssa.

Siviilipalvelusmiehen viikonloppuvapaiden määrä riippuu hänen palveluspaikastaan. Siviilipalvelusmieheen sovelletaan samoja työaikasäännöksiä kuin vastaavia tehtäviä suoritettavaan palveluspaikan muuhun henkilö-

kuntaan. Näin ollen esimerkiksi sairaaloissa tai vanhainkodeissa työskentelevä siviilipalvelusmies voi joutua työskentelemään myös vuorotöissä tai viikonloppuisin. Toisaalta esimerkiksi virastotyöaikaa noudattavan siviilipalvelusmiehen viikonloput ovat säännönmukaisesti vapaita. Sama koskee siviilipalveluskeskuksessa suoritettavaa alkukoulutusjaksoa.

Varusmiesten palveluspäivä on kestoltaan pidempi kuin siviilipalvelusmiehillä. Maastoharjoitusten aikana varusmies on käytännössä palveluksessa vuorokauden ympäri. Varusmiehillä on keskimäärin kerran viikossa mahdollisuus poistua illalla varuskunta-alueelta iltalomalle. Muulloin poistumisoikeutta ei lomia ja viikonloppuvapaita lukuun ottamatta ole.

Varusmiesten palvelusaikojen muuttamisen jälkeen vähintään aikaisemman tasoiset tiedot, taidot ja valmiudet annetaan varusmiehille entistä tehokkaammin aikaisempaa lyhyemmässä ajassa. Uusi koulutusjärjestelmä on merkinnyt muun muassa ilta- ja viikonloppuvapaiden lyhenemistä ja vähenemistä.

Lomaoikeuksien määrä

Siviilipalvelusmiesten henkilökohtaisten lomien määrä on nykyisessä siviilipalveluslaissa suhteutettu palvelusajan kesto huomioon ottaen yhdenmukaiseksi varusmiesten lomaoikeuksien kanssa. Siviilipalvelusmiehellä on oikeus 20 henkilökohtaiseen lomapäivään palveluksensa aikana.

Alaikäisen asevelvollisen hakeutuminen siviilipalvelukseen

Siviilipalveluslain 6 §:n mukaan alaikäinen asevelvollinen voi hakea siviilipalvelukseen ilman huoltajan suostumusta. Asevelvollisuuslain toukokuussa 2000 voimaan tulleen 9 §:n muutoksen jälkeen asevelvollinen ei ole enää voinut astua vapaaehtoiseen varusmiespalvelukseen 17-vuotiaana vaan varusmiehen on oltava aina vähintään 18-vuotias. Muutoksen seurauksena siviilipalvelusmiehetkin ovat jatkossa aina vähintään 18-vuotiaita.

Yksityisten yhteisöjen ja säätiöiden hyväksyminen siviilipalveluspaikoiksi

Siviilipalveluslain 15 §:n 1 momentin 1—3 kohdan mukaan siviilipalvelus voidaan suorittaa valtion hallintoviranomaisen tai liikelaitoksen, valtion itsenäisen laitoksen tai julkisoikeudellisen yhdistyksen palveluksessa, kunnan tai kuntainliiton tai niiden yhteistoimintaelimen palveluksessa samoin kuin Suomen evankelis-luterilaisen kirkon tai ortodoksisen kirkkokunnan taikka niiden seurakunnan tai yhteistoimintaelimen palveluksessa. Edellä mainitut yhteisöt hyväksytään siviilipalveluslaitokseksi niiden työministeriölle toimittamasta kirjallisesta hakemuksesta, jonka työministeriö hyväksyy, jos asianomainen yhteisö sitoutuu noudattamaan siviilipalveluslaitokselle säädösten mukaan kuuluvat velvollisuutensa. Hakemuksen käsitteilyyn kuluu enimmilläänkin noin kaksi viikkoa aikaa. Julkisoikeudellisia palveluspaikkoja on tällä hetkellä periaatteessa runsaat 1600. Läheskään kaikki paikat eivät kuitenkaan ota jatkuvasti palvelukseensa siviilipalvelusmiehiä ja osa paikoista on käytännössä lakannut kokonaan toimimasta siviilipalveluspaikkoina.

Siviilipalveluslain 15 §:n 1 momentin 4 kohdan mukaan siviilipalvelus voidaan suorittaa myös asetuksella säädettävän suomalaisen yleishyödyllistä toimintaa harjoittavan yksityisoikeudellisen yhteisön tai säätiön palveluksessa. Siviilipalvelusasetuksen (1725/1991) 6 §:ään on hyväksytty tähän mennessä 104 yksityisoikeudellista yhteisöä tai säätiötä.

Yksityisoikeudellisen yhteisön tai säätiön palveluspaikkahakemus käsitellään ensin työministeriössä virkamiesvalmistelussa, jolloin siihen pyydetään mahdollisia lisäselvityksiä ja täydennyksiä. Tämän jälkeen hakemus käsitellään siviilipalvelusasiain neuvottelukunnassa, joka on valtioneuvoston asettama yhteydenpitoelin siviilipalveluksen ja varusmiespalveluksen järjestämisestä vastaavien viranomaisten välillä. Neuvottelukunta ottaa kantaa saapuneisiin hakemuksiin antamalla niistä oman lausuntonsa. Hakemuksista pyydetään tämän jälkeen vielä erikseen lausunto puolustusministeriöltä. Lopuksi palveluspaikaksi puolettut yhteisöt tulee

vielä lisätä siviilipalvelusasetukseen. Hake-
muksen eteneminen siihen vaiheeseen, että se
on hyväksytty asetustasolle asti ja lupa siviilipalveluslaitoksena toimimiselle on myön-
netty, kestää nykyään lähes vuoden.

Siviilipalvelusasiain neuvottelukunta on
vuonna 1998 täsmentänyt yksityisoikeudelli-
sena palveluspaikkana toimimiselle asetet-
tavia kriteerejä. Palveluspaikalta edellytetään
yleishyödyllisyyden lisäksi muun muassa
riittävää toiminnallista laajuutta ja vakiintu-
neisuutta samoin kuin palkattua henkilöstöä.
Asetettujen kriteerien tarkoituksena on var-
mistaa sekä palvelustaan suorittavien siviili-
palvelusmiesten oikeuksien toteutuminen että
asianmukaisten työnjohdollisten ja valvon-
nallisten edellytysten täyttyminen.

Siviilipalveluksen järjestämisestä palvelus-
paikalle aiheutuvat kustannukset

Siviilipalvelusasetuksen 4 luvussa sääde-
tään siviilipalvelusmiehen ylläpidosta ja
muista etuuksista. Asetuksen 22 §:n mukaan
palveluspaikka vastaa palvelusaikana siviili-
palvelusmiehelle annettavasta ilmaisesta yl-
läpidosta, johon sisältyvät majoitus, ruokailu,
palvelustehtävien edellyttämät erityisvaatetus
ja -varusteet sekä terveydenhuolto. Lisäksi
palveluspaikka vastaa asetuksen 24 §:n nojal-
la siviilipalvelusmiehelle maksettavasta päi-
värahasta. Edelleen asetuksen 26 §:ssä vel-
voitetaan palveluspaikka vastaamaan kustan-
nuksista, jotka aiheutuvat sen määräämistä
komennusmatkoista sekä tarvittaessa kustan-
nuksista, jotka aiheutuvat siviilipalvelusmie-
hen päivittäisistä työmatkoista.

Palveluspaikkojen lakisääteiset ylläpitovel-
voitteet aiheuttavat palveluspaikoille vuodes-
sa arviolta 35 000-70 000 markan kustan-
nukset miestä kohti. Ylläpitokustannusten
suuruus riippuu suurimmalta osin siitä, mitkä
ovat miehen asumiskustannukset palvelusai-
kana.

Ylläpitokustannusten kokonaismäärästä
riippuen noin 70—85 prosenttia siviilipalve-
lusmiesten kouluttamisen ja työpalvelun ai-
heuttamista kustannuksista on tällä hetkellä
palveluspaikkojen vastuulla. Asuntojen
vuokratason nousun ja tammikuun alussa
vuonna 1999 voimaan tulleen päivärahajen
korotuksen myötä on kustannusvastuu siviilipalvelusmiesten aiheuttamista kustannuksista

liipalvelusmiesten aiheuttamista kustannuk-
sista siirtynyt yhä enemmän palvelus-
paikoille.

1.2. Kansainvälinen kehitys ja ulkomai- nen lainsäädäntö

Euroopan yhteisön ja sen jäsenvaltioiden
välisessä toimivallanjaossa asevelvollisuu-
teen ja siviilipalveluun liittyvät asiat kuulu-
vat ainakin ensisijaisesti jäsenvaltioiden
omaan kompetenssiin. Euroopan unionin pii-
rissä ei siten ole laadittu oikeudellisesti sito-
via normeja aseistakieltäytymisestä. Euroop-
pan parlamentti on kuitenkin ollut varsin aktiivinen monissa unionin sisäisissä ihmisoi-
keuskysymyksissä ja Euroopan parlamentin
päättölauselmassa tammikuulta 1994 (Offi-
cial Journal of The European Communities
14.2.1994, No C 44/103—105) parlamentti
on ottanut nimenomaisesti kantaa siviilipal-
velun keston ja on edellyttänyt sen olevan
sama kuin asepalvelun kesto. Vastaavansisäl-
töisiä ovat myös päätöslauselmat A3-0025/92
ja A4-0223/96.

Aseellisen palvelusajan ja vaihtoeh-
toisen palvelusajan suhdetta eräissä Euroopan
maissa kuvaa oheinen taulukko, jonka tiedot
on saatu lähinnä Euroopan neuvoston ihmis-
oikeuksien johtokomitean teettämästä, 29
päivänä marraskuuta 1999 julkaistusta selvi-
tyksestä (Steering Committee for Human
Rights: Comparative study of the laws go-
verning conscientious objection to military
service in the member states of the Council
of Europe).

	Ase- velvollisuus (kk)	Vaihtoeh- toinen palvelus (kk)
Ruotsi	7—15	3—10
Saksa	10	11
Ranska	10	20
Italia	10	10
Puola	12	18
Itävalta	8	12
Viro	12	12
Latvia	12	24
Liettua	12	18
Kroatia	10	15
Kypros	26	42

Tsekki	12	18
Unkari	13	13
Espanja	9	9
Slovakia	12	24
Kreikka	24	36
Moldovia	12	12 tai 24
Ukraina	18	36

Tanska:	siviilipalvelus ja asepalvelus ovat samanpituiset;
Norja:	asepalvelus on pituudeltaan kuusi, yhdeksän tai 12 kuukautta. Useimmat suorittavat 12 kuukauden pituisen palveluksen. Siviilipalvelus on pituudeltaan 14 kuukautta;
Bulgaria:	siviilipalvelus on pituudeltaan kaksinkertainen asepalveluun verrattuna;
Hollanti:	siviilipalvelus on kolmasosan pidempi kuin asepalvelus;
Slovenia:	siviilipalvelus ja asepalvelus ovat samanpituiset.

Palvelusajan pituudesta annetut tiedot vaihtelevat hieman lähteestä riippuen osittain sen vuoksi, että asevelvollisuusjärjestelmä ja/tai siviilipalvelusjärjestelmä on monissa maissa muutosten kohteena. Saksassa siviilipalvelusaika lyheni 13 kuukaudesta 11 kuukauteen heinäkuun alusta 2000. Toisaalta esimerkiksi Ranskassa ja Espanjassa ollaan luopumassa yleisestä asevelvollisuudesta kokonaan. Yleislinjana näyttää varsinkin läntisen Euroopan maissa olevan, että vaihtoehtoinen palvelu on yleensä joko yhtä pitkä kuin varusmiespalvelu tai hieman sitä pidempi.

Ranskassa vaihtoehtoisen palveluksen pituuden ollessa kaksinkertainen asepalvelusaikaan verrattuna YK:n ihmisoikeuskomitea kiinnitti asiaan huomiota Ranskan valtion esittämän kertomuksen johdosta antamassaan maakohtaisessa päätöksessä: Ranska CCPR/C/79/Add.80 (4.8.1997) ”Komitea toteaa, että Ranskassa vaihtoehtoisen palvelun pituus on kaksi kertaa niin pitkä kuin asepalvelusaika ja että tämä saattaa herättää epäilyksiä siitä, että vaihtoehtoisen palvelun pituus on ristiriidassa sopimuksen 18 artiklan kanssa.”

Sekä YK:n ihmisoikeussopimus että Eu-

roopan ihmisoikeussopimus sisältävät kansallaisen yhdenvertaisen kohteluun liittyvän syrjintäkiellon. Sopimusten valvontaelinten tulkinnan mukaan sopimukset eivät sinänsä takaa oikeutta siviilipalvelukseen, eivätkä aseta valtiolle juridista velvoitetta järjestää tällaista palvelua, mutta jos sellainen on sisällytetty valtion oikeusjärjestykseen, se ei saa olla pituudeltaan tai luonteeltaan syrjivää tai rangaistuksenluonteista.

Siviilipalveluksesta on eri kansainvälisissä ihmisoikeuselimissä hyväksytty useita päätöslauselmia ja suosituksia. Merkittävimmät näistä ovat Euroopan neuvoston ministerikomitean suositus No. R(87) 8 vuodelta 1987, jossa kehoitetaan kaikkia Euroopan neuvoston jäsenvaltioita tunnustamaan oikeus pakottavista omantunnon syistä vapautua asepalveluksesta siviilipalvelukseen sekä noudattamaan tässä suhteessa lainsäädännössään ja käytännössään tiettyjä oikeusturvaa antavia ja muita menettelyperiaatteita, sekä YK:n ihmisoikeustoimikunnan 22 huhtikuuta 1998 hyväksymä siviilipalvelusta koskeva päätöslauselma.

Viimeksi mainituissa asiakirjoissa viitataan siihen, että siviilipalvelus ei saa olla luonteeltaan rankaisevaa. Ministerikomitean suosituksessa todetaan myös, että siviilipalveluksen keston tulee olla kohtuullisissa rajoissa suhteessa varusmiespalveluksen keston.

1.3. Nykytilan arviointi

Palvelusaika

Siviilipalvelusvelvollisten varusmiehiä pidempää palvelusaikaa pidettiin voimassa olevaa siviilipalveluslakia valmisteltaessa perusteltuna ottaen huomioon varusmiesten ja siviilipalvelusmiesten palvelusmuotojen kokonaisrasittavuuteen liittyvät erot sekä siviilipalvelusmiesten kertausharjoitusvelvollisuuden puuttuminen. Nykyisen 395 vuorokauden mittaisen siviilipalvelusajan katsottiin silloisia palvelusaikoja vertailtaessa toteuttavan yhdenvertaisuutta siviilipalveluksen ja varusmiespalveluksen välillä. Varusmiesten palvelusajat olivat tuolloin 240, 285 tai 330 vuorokautta.

Varusmiesten koulutus- ja palvelusaikajär-

jestelmä uudistettiin vuonna 1998. Varusmiesten palvelusajat ovat nykyisin 180 vuorokautta, 270 vuorokautta ja 362 vuorokautta. Aseettoman palveluksen pituus pysyi edelleen 330 vuorokautena. Varusmiesten palvelusaikauudistuksen yhteydessä siviilipalvelusajan pituuteen ei tehty muutoksia.

Siviilipalvelusajan pituutta käsiteltiin eduskunnassa vuonna 1998 siviilipalveluslain muuttamista koskevan hallituksen esityksen (HE 152/1998 vp) yhteydessä, vaikka hallituksen esityksessä ei palvelusajan pituuteen muutoksia ehdotettuakaan. Eduskunta päätyi kuitenkin tuolloin siihen, ettei siviilipalvelusajan muuttamiseen varusmiesten palvelusaikauudistuksesta huolimatta ollut syytä.

Uudistuksen myötä varusmiesten lyhin ja samalla yleisin palvelusaika lyheni kahdella kuukaudella 240 vuorokaudesta 180 vuorokauteen. Toisaalta johtajakoulutuksen saavien palvelusaika piteni 330 vuorokaudesta 362 vuorokauteen. Tällä hetkellä noin 50 prosenttia varusmiehistä suorittaa lyhimmän ja noin 35 prosenttia pisimmän palvelusajan. Samalla varusmiesten keskimääräinen palvelusaika lyheni noin 9,5 kuukaudesta suunnilleen 8,5 kuukauteen.

Tällä hetkellä siviilipalveluksen pituus on yli kaksinkertainen lyhimmän palvelusajan puolustusvoimissa suorittaviin verrattuna ja yli puolitoistakertainen keskimääräiseen palvelusaikaan nähden.

Eri palvelumuotoja tulee verrata yhdenvertaisuuden ja syrjintäkiellon näkökulmasta. Yhdenvertaisuuskysymyksen ydin on perinteisesti tiivistynyt arvioon kokonaisrasittavuudesta. Perustuslakivaliokunta on korostanut vertailussa kokonaisvaltaista tarkastelutapaa (PeVL 10/1985 vp), jonka mukaan huomioon otettavia seikkoja ovat esimerkiksi palveluksen fyysinen ja psyykinen rasittavuus, palvelusajan pituus, työ- ja koulutusajan menetys, erottaminen perheestä ja muusta totutusta ympäristöstä sekä palvelukseen sisältyvät asuinpaikan ja liikkumisvapauden rajoitukset.

Rasittavuusarvioon vaikuttaa myös varusmiespalvelun sisällä tapahtunut eriytyminen. Palvelusajan pituuden ja eri palvelumuotojen kokonaisrasittavuuden arvioinnissa tulee tarkastella myös eri palvelustapojen käytännön toteutustapoja, kuten on jo tehty edellä

kohdassa 1.1.

Eri palvelumuotoja keskenään verrattaessa ei voida mekaanisesti tarkastella ainoastaan palveluksen pituutta vaan palveluksen sisältöön ja koko palvelusaikaiseen elämäntilanteeseen pitää kiinnittää huomiota. Esimerkiksi se, kuinka kauan palveluksessa olo vaikuttaa palvelusta suorittavien normaaleihin toimeentulomahdollisuuksiin, on otettava huomioon.

Palvelumuotojen kokonaisrasittavuuden vertailua hankaloittaa se, että molemmissa palvelumuodoissa on vaativuudeltaan ja fyysiseltä ja henkiseltä rasittavuudeltaan hyvinkin erilaisia palvelumahdollisuuksia. Vertailussa tulee ottaa huomioon eri palvelumuotojen yleinen luonne: niiden erilaiset lähtökohdat ja toteuttamistapa. Aseellisessa palveluksessa painottuvat erityisesti fyysinen rasittavuus ja palvelukseen sisältyvät siviilipalvelusta suuremmat henkilökohtaisen vapauden rajoitukset samoin kuin kertausharjoitusmahdollisuus.

Oikeudenmukaisen siviilipalvelusajan pituutta määritettäessä tulee ottaa huomioon myös se, millaisin perustein asepalvelusta suorittavat voidaan määrätä suorittamaan pisintä asevelvollisuuslain mukaista palvelusta. Vaikka asevelvollinen voidaan määrätä suorittamaan pisintä asevelvollisuuslain mukaista palvelusaikaa, kuitenkin valtaosassa tapuksista on kysessä vapaaehtoinen valinta.

Palvelumuotojen vertailun keskeisimpiin oikeudellisiin kiinnekohtiin kuuluvat kansainväliset ihmisoikeussopimukset ja ihmisoikeuksia valvovien ja käsittelevien elinten käytäntö. Myös kansainvälisen yhteisön, ylikansallisten elinten luonteeltaan yhteiskuntapoliittisille tahdonilmaisuille on annettava merkitystä.

Suomea sitovat kansainväliset ihmisoikeussopimukset eivät sisällä nimenomaisia määräyksiä siviilipalvelusajan pituuden suhteesta varusmiespalvelun pituuteen. Kansainvälisissä järjestöissä ja elimissä on kuitenkin hyväksytty useita siviilipalveluksen pituutta koskevia suosituksia. Niiden yhteinen sanoma voidaan tiivistää ajatukseen, jonka mukaan siviilipalveluksen tulee olla kohtuullisessa suhteessa varusmiespalvelukseen, jotta sitä ei voida pitää rangaistuksenluonteisena. Palvelusaikojen erot eivät saisi muodostua

niin huomattaviksi, että yksilöiden mahdollisuus noudattaa vakaumustaan tosiasiaassa huomattavasti vaikeutuu tai jopa kokonaan estyy.

Kansainvälinen ihmisoikeusjärjestö Amnesty International on katsonut, että siviilipalveluksen pituuden tulisi mieluummin olla sama kuin asepalveluksen pituus, mutta se ei kuitenkaan saa olla yli puolitoistakertainen normaaliin tai perusasepalvelukseen nähden. Amnesty International pitää Suomen siviilipalveluksen tämänhetkistä pituutta rangaistuksenomaisena ja on sen vuoksi marraskuusta 1999 lähtien alkanut adoptoida totaalkieltäytyjiä mielipidevangeiksi. Maaliskuun alussa vuonna 2000 mielipidevankien lukumäärä oli noussut jo yhteentoista ja Amnestyn ilmoituksen mukaan luku tulee todennäköisesti jatkossa kasvamaan.

Totaalkieltäytyjien määrä on kasvamassa ja useimmat totaalkieltäytyjät perustavat kieltäytymisensä olennaisesti siihen, että varusmiesten uusien palvelusaikaseännösten voimaantulon jälkeen siviilipalvelusta voidaan palvelusajan pituuden perusteella pitää rangaistuksenluonteisena ja siten syrjivänä. Siviilipalveluskeskuksen tilastojen mukaan esimerkiksi vuonna 1999 tehtiin 56 rikosilmoitusta siviilipalveluslain 26 §:n 1 momentin nojalla. Kyseinen säännös koskee henkilöitä, jotka jättävät saapumatta siviilipalvelukseen, lopettavat sen tai ilmoittavat kirjallisesti kieltäytyvänsä siviilipalveluksesta.

Siviilipalveluksen kokonaisrasittavuutta usean siviilipalvelusmiehen osalta lisää tällä hetkellä palveluspaikkapula, joka estää monia siviilipalvelusmiehiä aloittamasta palvelustaan haluamanaan ajankohtana tai ylipäänsä löytämään itselleen palveluspaikkaa. Siviilipalveluslain 20 §:n ja siviilipalvelusasetuksen 22 §:n nojalla siviilipalvelusmiehellä on oikeus palvelusaikana ilmaiseen majoitukseen ja ylläpitoon, joista vastaa palveluspaikka. Ei ole kuitenkaan lainkaan epätavallista, että siviilipalvelusmies joutuu itse hankkimaan ja kustantamaan majoituksensa.

Varusmiespalveluksen pituuden vertaaminen siviilipalvelusaikaan yksinkertaisen selkeällä tavalla on ongelmallista. Kokonaiskestojen merkitystä ei voi eikä tule vähätellä vertailtaessa palvelusaikojen kokonaisrasittavuutta. Palvelusajan pituus ratkaisee sen,

kuinka kauan asianomainen henkilö on poissa työelämästä, ansiomahdollisuuksien piiristä, opiskelusta ja myös normaalista perhe-elämästä.

Lomaoikeuksien määrä

Yhdenvertaisuusperiaate edellyttää, että siviilipalvelusajan muuttuessa myös siviilipalvelusmiesten lomaoikeuksien lukumäärää tarkistetaan varusmiesten lomien määrää vastaavaksi.

Yksityisoikeudelliset yhteisöt ja säätiöt

Nykyinen hakemusten käsittelymenettely on ollut omiaan vaikeuttamaan yleishyödyllisten yksityisoikeudellisten yhteisöjen ja säätiöiden hyväksymistä siviilipalveluslaitoksiksi. Vallitseva menettely on työläs, raskas ja aikaa vievä.

Samanaikaisesti kun yksityisoikeudellisten hakemusten käsittelymenettelyssä noudetaan mainittua hidasta ja vain harvojen hakemusten hyväksymiseen johtavaa linjaa, on siviilipalveluspaikoista edelleen suuri pula. Siviilipalvelusmiesten lukumäärä kasvoi 1990-luvulla nopeammin kuin uusien palveluspaikkojen lukumäärä. Lisäksi myös kuntien ja muiden julkisyhteisöjen taloudelliset supistukset ovat johtaneet vähennyksiin palvelukseen otettavien siviilipalvelusmiesten lukumäärissä. Koulutuksen jälkeen ilman palveluspaikkaa jäävistä siviilipalvelusmiehistä aiheutuu valtiolle vuosittain huomattavat lisäkustannukset.

Siviilipalveluskeskus tekee vuosittain valvontakäyntejä siviilipalveluslaitoksiin, ja saadun kokemuksen perusteella asetukseen tällä hetkellä hyväksytyt yksityisoikeudelliset yhteisöt ja säätiöt ovat hoitaneet siviilipalveluslaitokselta vaaditut velvoitteensa erittäin hyvin.

Yksityisoikeudellisten yhteisöjen ja säätiöiden hyväksymisen siirtäminen työministeriölle nopeuttaisi uusien hakemusten käsittelyä ja hyväksymistä ja olisi konkreettinen tapa vaikuttaa vallitsevaan palveluspaikkapulaan. Yksityisoikeudellisten hakemusten määrän ja sen myötä palveluspaikkatarjonnan voidaan olettaa huomattavasti lisääntyvän päätösprosessin yksinkertaistamisen ja no-

peuttamisen myötä. Tällä hetkellä suuri osa yksityisoikeudellisista hakijoista jättää hakemuksen kokonaan tekemättä saatuaan tietää käsittelyn hitaudesta ja monivaiheisuudesta.

Nykyistä hakemusten käsittelymenettelyä voidaan arvostella myös hallinnon rationalisointinäkökulmasta. Yksittäisiä kansalaisia ja yhteisöjä koskevaa hallintoa on viime vuosina määrätietoisesti pyritty keventämään ja siirtämään alaspäin. Huomioon on otettava myös säädösten valinnan tarkoituksenmukaisuus. Pitemmällä aikavälillä ei ole tarkoituksenmukaista luetella kymmeniä yksittäisten säätiöiden ja yhteisöjen nimiä asetustasolla.

Siviilipalveluksen järjestämisestä palvelupaikalle aiheutuvat kustannukset

Siviilipalveluspaikka kykenee etukäteen arvioimaan siviilipalvelusmiehestä aiheutuvat kustannukset yleensä melko hyvin. Kuitenkin siviilipalveluksen aikana voi syntyä tilanteita, joiden vuoksi siviilipalvelusmiehestä aiheutuu paljon realistisia laskelmia suurempia kustannuksia. Näin voi käydä esimerkiksi vaikeiden sairastapausten tai tapaturmien vuoksi. Tällaiset kustannukset, vaikka niiden todennäköisyys onkin pieni, saattaisivat joissain tilanteissa muodostua palveluspaikalle kohtuuttomiksi.

Pelko yllättävistä ja suurista kustannuksista vaikuttaa myös halukkuuteen hakeutua siviilipalveluslaitokseksi.

2. Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset

Siviilipalveluslaissa säädettyä palvelusaikaa ehdotetaan muutettavaksi siten, että palvelusaika lyhenee nykyisestä 395 vuorokaudesta 362 vuorokauteen. Siviilipalvelusajan muuttamisen tavoitteena on perustuslaissa ja Suomea sitovissa ihmisoikeussopimuksissa mainitun yhdenvertaisuusperiaatteen edistäminen sekä syrjintäkiellon mukaisen toimintatavan huomioon ottaminen eri palvelumuotojen välillä.

Siviilipalvelusmiesten henkilökohtaisten lomien määrä ehdotetaan tarkistettavaksi yhdenmukaiseksi varusmiesten lomien määrän

kanssa. Kun siviilipalvelusajan pituudeksi ehdotetaan 362 vuorokautta, niin siviilipalvelusmiehen henkilökohtaisten lomien määrää ehdotetaan tarkistettavaksi edellä mainitulla laskentaperusteella 18 vuorokauteen.

Yleishyödyllisten yksityisoikeudellisten yhteisöjen siviilipalveluspaikaksi hyväksymistä koskevaa menettelyä ehdotetaan muutettavaksi siten, että se siirtyy asetustasolta työministeriön päätettäväksi. Tavoitteena on menettelyn joustavoittaminen, nopeuttaminen ja asianmukaisimman päätöksen valinta. Tavoitteena on myös lisätä palveluspaikkojen lukumäärää ja näin helpottaa siviilipalvelusvelvollisten palveluspaikkoihin sijoittumista. Hakemukset käsiteltäisiin jatkosakin siviilipalvelusasiain neuvottelukunnassa ja niistä pyydetäisiin erikseen myös puolustusministeriön lausunto. Päätös palveluspaikkahakemukseen tehtäisiin tämän jälkeen sekä neuvottelukunnan että puolustusministeriön lausunnoissa esitetyt näkemykset huomioon ottaen.

Siviilipalveluslakiin ehdotetaan lisättäväksi säännös, jonka mukaan työministeriö voi hakemuksesta korvata siviilipalveluksen järjestämisestä aiheutuvat poikkeuksellisen suuret, ennalta arvaamattomat ja siviilipalveluslaitoksen resursseihin nähden kohtuuttomat kustannukset. Tällainen joustomahdollisuus loisi ennustettavuutta siviilipalveluksen järjestämisestä aiheutuvien kustannusten jakoon, kun palveluspaikat saisivat varmuuden siitä, ettei niille aiheudu kohtuuttomia ylimääräisiä kustannuksia. Lisäksi säännöksellä olisi todennäköisesti positiivinen vaikutus palveluspaikkojen tarjontaan ja niiden mahdollisuuteen ottaa palvelukseensa siviilipalvelusmiehiä.

Perustuslain mukaan yksilön oikeuksien ja velvollisuuksien perusteista on säädettävä lailla. Siviilipalvelusasetuksen 4 luvun siviilipalvelusmiehen ylläpitoa ja etuuksia koskevat säännökset liittyvät yksilön oikeuksiin siten, että ne tulee nostaa lain tasolle. Siviilipalveluslakiin ehdotetaan sisällytettäväksi uusi 4 a luku, joka sisältää nykyisin siviilipalveluslain 20 §:ään ja siviilipalvelusasetuksen 4 lukuun sisältyvät säännökset siviilipalvelusmiehen ylläpidosta ja etuuksista.

3. Esityksen taloudelliset vaikutukset

Ehdotetuista muutoksista säännös, jonka mukaan valtio voisi korvata erityisten syiden niin vaatiessa poikkeuksellisen suuret siviilipalveluksen järjestämisestä aiheutuneet kustannukset, esimerkiksi suuret hoitokulut, tulee todennäköisesti harvoin sovellettavaksi, mutta tällöin kulut saattavat olla suuret. Varattavan määrärahan tarpeeksi on arvioitu 400.000 markkaa vuodessa. Palveluspaikoilla on vastuu siviilipalvelusmiehestä tämän kotiuttamiseen asti myös terveydenhuoltokustannusten osalta. Kotiuttamisen jälkeen mies siirtyy yhteiskunnalle kuuluvien muiden järjestelmien piiriin ja näin olisi myös jatkossa.

Muutoin ehdotetut muutokset eivät merkittävästi vaikuta siviilipalveluksen toimeenpanosta valtiolle aiheutuviin kustannuksiin, koska siviilipalveluslainsäädäntö nojautuu siihen ajatukseen, että palveluspaikka vastaa palvelusaikana siviilipalvelusmiehistä aiheutuvista kustannuksista lukuun ottamatta 32 vuorokauden alkukoulutusjaksoa ja työministeriön määrärahoista maksettavia vapaita matkoja. Valtiolle aiheutuu jonkin verran säästöä siltä osin kuin työministeriön määrärahoista maksettavien vapaiden edestakaisten matkojen lukumäärä miestä kohti vähenee palvelusajan lyhenemisen vuoksi. Säästön määrää on vaikea arvioida, koska läheskään kaikki siviilipalvelusmiehet eivät käytä kaikkia niitä ilmaismatkoja, joihin he ovat oikeutettuja.

Ehdotetuista muutoksista voidaan arvioida aiheutuvan momentille 34.99.23 tarve yhteensä 400.000 markan määrärahan lisäykseen.

4. Asian valmistelu

4.1. Valmisteluvaiheet ja aineisto

Siviilipalvelusjärjestelmään nykyisellään liittyvien ongelmien vuoksi työministeriö nimitti heinäkuussa 1999 selvitysmiehen kartoittamaan siviilipalvelusjärjestelmän epäkohtia ja esittämään järjestelmään parannusehdotuksia. Selvitysmies, oikeustieteen tohtori, professori Jukka Kekkonen antoi ra-

porttinsa toimenpide-ehdotuksineen joulukuussa 1999. Raporttia on käsitelty siviilipalvelusasiain neuvottelukunnassa tammi-kuussa 2000 ja toukokuussa 2000.

Työministeriö asetti 26 päivänä huhtikuuta 1999 työryhmän, jonka tehtävänä oli kartoittaa siviilipalvelusmiesten työpalvelun aikaisia asumisjärjestelyjä sekä asumiskustannusten korvaamisessa vallitsevaa tilannetta sekä tehdä tilanteen edellyttämät toimenpite- ja ratkaisuehdotukset. Työryhmä luovutti muistionsa 31 päivänä joulukuuta 1999.

Työministeriö asetti maaliskuussa 2000 työryhmän, jonka tehtävänä on kartoittaa siviilipalvelusmiesten kurinpitoon, pakkokeinojen käyttöön ja rangaistusseuraamusjärjestelmään liittyvät ongelmat ja tehdä tilanteen vaatimat muutosehdotukset. Työryhmän jatkettu määräaika päättyy 31 päivänä joulukuuta 2000.

Esitys on valmisteltu virkatyönä työministeriössä. Ehdotuksesta on pyydetty lausunto puolustusministeriöltä, pääesikunnalta, oikeusministeriöltä, valtiovarainministeriöltä sekä Aseistakieltäytyjäliitto ry:ltä. Puolustusministeriö ja pääesikunta vastustavat siviilipalvelusajan lyhentämistä ja esittävät laajapohjaisen valmistelun aloittamista selvittämään siviilipalvelusjärjestelmän kehittämistarpeita. Oikeusministeriö on esittänyt yksityiskohtaisen vertailun tekemistä eri palvelumuotojen nykysisällöstä. Valtiovarainministeriön mukaan olisi perusteltua kytkeä siviilipalveluslainsäädännön uudistus puolustuksen rakennemuutoksesta tehtävään arviointiin. Aseistakieltäytyjäliitto on puoltanut esitettyjä muutoksia, vaikka pitää esitettyä palvelusaikaa edelleen liian pitkänä.

4.2. Lausunnot

Selvitysmiehen raportista pyydettiin kirjallinen lausunto oikeusministeriöltä, pääesikunnalta, puolustusministeriöltä, ulkoasiainministeriöltä, opetusministeriöltä, valtiovarainministeriöltä, Lapinjärven koulutuskeskukselta, Aseistakieltäytyjäliitto ry:ltä, Siviilipalvelusyhdistys ry:ltä, Amnesty Internationalilta, Kelalta, Kuntaliitolta ja viideltä eri palveluspaikalta.

Lausunnonantajista ulkoasiainministeriö, opetusministeriö, Lapinjärven siviilipalve-

luskeskus, Helsingin kaupunki, Amnesty International ja Aseistakieltäytyjäliitto ry kannattavat siviilipalvelusajan lyhentämistä. Puolustusministeriön mukaan nykyistä lakia ei ole tarvetta muuttaa ja pääesikunta katsoo olevan tarvetta pidentää palvelusaikaa kuu-kaudella nykyisestä. Pääesikunta perustelee näkemystään varusmiespalvelun kokonaisraittavuudella ja nettotyöpäivien lukumäärällä. Oikeusministeriön lausunnon mukaan eri palveluslajien nykyisällöstä tulisi tehdä vertailu ja sen pohjalta arvioida, missä määrin on tarpeen kaventaa näiden palvelumuotojen välistä palvelusaikaeroa.

Siviilipalvelusoikeuden laajentamista myös sodan ja muiden kriisien aikaan kannattivat opetusministeriö, ulkoasiainministeriö, Helsingin kaupunki, Amnesty International sekä Aseistakieltäytyjäliitto. Pääesikunta vastustaa siviilipalvelusoikeuden laajentamista kriisioloihin ja toteaa, että vain jonkun ryhmän vapauttaminen sodan ajan tehtävistä ei ole tasapuolista. Puolustusministeriön mukaan ei ole perusteltua syytä muuttaa lainsäädäntöä tältä osin. Oikeusministeriö pitää asianmukaisena, että käynnistetään valmistelu, jonka tarkoituksena on säädellä oikeudesta saada vakaumuksen perusteella vapautus osallistumisesta sotilaalliseen maanpuolustukseen sodan ja muiden kriisien aikana. Oikeusministeriö ei ota kantaa siihen, olisiko kyseisen oikeuden oltava täydessä rauhanaikaisessa laajuudessaan voimassa myös sodan aikana.

Yhdessäkään lausunnossa ei vastusteta yk-

sityisoikeudellisten palveluspaikkojen hyväksymismenettelyn siirtämistä pois asetustasolta.

Siviilipalvelusmiesten asumiskustannusten siirtämistä valtiolle kannattivat Kela, opetusministeriö, Lapinjärven siviilipalveluskeskus, Helsingin kaupunki, Aseistakieltäytyjäliitto ry sekä Kuntaliitto. Valtiovarainministeriö vastustaa ajatusta ja kannattaa niin sanottua asuntolavaihtoehtoa, jossa valtio järjestää pääkaupunkiseudulle asuntolan, josta palveluspaikka voisi osoittaa siviilipalvelusmiehelle asunnon huomattavasti halvemmalla kuin vapailta markkinoilta olisi saatavissa.

Lausunnonantajat ovat kannattaneet lakiin lisättävää niin sanottua joustosäännöstä, jonka mukaan työministeriö tai siviilipalveluskeskus voisi hakemuksesta korvata siviilipalveluksen järjestämisestä aiheutuneet poikkeukselliset, ennakoimattomat ja siviilipalveluslaitoksen resursseihin nähden kohtuuttomat kustannukset. Lausunnoissa uskotaan mainitulla joustosäännöksellä olevan positiivista vaikutusta palveluspaikkojen lukumäärään ja palveluspaikkojen mahdollisuuteen tarjota paikkoja.

5. Riippuvuus muista esityksistä

Esitys liittyy valtion vuoden 2001 talousarvioesitykseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1. Lakiehdotuksen perustelut

Siviilipalveluslaki

3 §. *Siviilipalvelusaika.* Perustuslaissa ilmaistu yhdenvertaisuusperiaate sekä Suomea sitovat kansainväliset ihmisoikeussopimukset edellyttävät yhdenvertaista kohtelua eri palvelusmuotoja suorittavien asevelvollisten palvelusehdoissa. Myöskin valtioneuvoston vuonna 1997 hyväksymässä turvallisuuspoliittisessa selonteossa todettiin, että ”siviilipalveluksen kehittämisessä on tärkeää huolehtia siitä, että palveluolosuhteet ja palvelusaika kehittyvät vertailukelpoisesti varusmiespalvelukseen nähden”.

Heinäkuussa 1998 toteutuneen varusmiesten palvelusaikauudistuksen myötä lyhyin palvelusaika, jonka noin puolet miehistä suorittaa, lyheni kaksi kuukautta ja pisin palvelusaika piteni kuukaudella. Keskimääräinen palvelusaika lyheni noin 9,5 kuukaudesta noin 8,5 kuukauteen.

Kuten jo yleisperusteluissa on todettu, oikean siviilipalvelusajan arvioinnissa tulee vertailla siviilipalveluksen ja varusmiespalveluksen kokonaisrasittavuutta. Sekä varusmiespalveluksen että siviilipalveluksen sisällä on kuitenkin niin suuria eroja, että palvelusten kokonaisrasittavuutta ei voida millään tavalla suoraan laskennallisesti määrittellä. Varusmiespäivien laskennallista muuttamista kahdeksantuntisiksi työpäiviksi ei voida pitää ratkaisevana tai edes lähtökohtana eri palvelusmuotojen kokonaisrasittavuutta arvioitaessa. Varusmiespalveluksen toteuttamisen sisäisistä eroavaisuuksista johtuen siviilipalveluksen ja varusmiespalveluksen välisen rasittavuusarvioinnin vertailukohtana tulee pitää lähinnä yleisintä kuuden kuukauden varusmiespalvelusaikaa tai vaihtoehtoisesti keskimääräistä palvelusaikaa.

Varusmiesten ja siviilipalvelusmiesten palvelusajan kokonaisrasittavuutta vertailtaessa on otettava huomioon, että jo ennen vuonna 1998 tehtyä varusmiesten palvelusaikauudistusta on siviilipalvelusajan pituutta mietittäessä otettu huomattavassa määrin huomioon varusmieskoulutuksen sitovuus, fyysinen

rasittavuus, käsky- ja kurinpitosuhteet, lauantaipaiden vähyys sekä pidempi päivittäinen palvelusaika. Jo tuolloin siviilipalvelusajan pituutta perusteltiin varusmiesten 11—12 -tuntisilla palveluspäivillä sekä runsailla päivystys-, vartio- ynnä muilla tehtävillä samoin kuin varusmiesten kuusipäiväisillä palveluviikoilla. Kaikilla näillä seikoilla on jo ennen varusmiesten palvelusaikauudistusta ollut kompensoiva vaikutus siihen, että siviilipalvelusmiesten palvelusaika on voitu säätää ja jättää varusmiespalvelusta pidemmäksi. Uuden järjestelmän keskeinen elementti, maastopäivien lisääminen, voidaan nähdä uutena, erityistä rasittavuutta lisäävänä tekijänä varusmiesten koulutuksessa. Myös iltakoulutuksen lisäämisellä ja lauantaipalveluksen pidentämisellä on merkitystä kokonaisrasittavuuden kannalta. Mutta ne ovat kuitenkin kokoluokaltaan pienehköjä muutoksia ottaen huomioon ne seikat, millä nykyistä siviilipalvelusaikaa on aikaisemmin perusteltu.

Varusmiespalveluksen kokonaisrasittavuutta lisää kertausharjoitusmahdollisuus. On kuitenkin otettava huomioon, että vaikka kuusi kuukautta palvelevat voidaan kutsua yhteensä 40 päivän kertausharjoituksiin, tämä on suurelle osalle lyhyimmän varusmiespalveluksen suorittaneista vain teoreettinen mahdollisuus.

Yleisimmän koulutusajan lyhentäminen kahdeksasta kuuteen kuukauteen on selkeästi kokonaisrasittavuutta vähentävä seikka.

Palveluksen jatkaminen 9 tai 12 kuukauteen asti on useimmille varusmiehille omaaloitteisuuteen ja vapaaehtoisuuteen perustuva asia. Osa varusmiehistä tosin joutuu jatkamaan palvelusta omasta tahdostaan riippumatta. Pisimpään palvelevien varusmiesten palvelusaika on pidentynyt 11 kuukaudesta 12 kuukauteen. Näiden miesten osalta palveluksen kokonaisrasittavuus lisääntyi palvelusaikauudistuksen myötä huomattavasti. Kuitenkin valtaosa pisimpään palvelevista valitsee kyseisen vaihtoehdon omasta tahdostaan ja hyötyäkseen koulutuksesta myöhemmin elämässään.

Palveluksen kokonaiskestoaika on hyvin merkityksellinen vertailtaessa palvelusaiko-

jen kokonaisrasittavuutta. Palvelusajan pituus ratkaisee sen, kuinka kauan asianomainen henkilö on poissa työelämästä, ansiomahdollisuuksista, opiskelusta ja myös normaalista perhe-elämästä. Vaikka jotkut siviilipalvelusmiehet voivatkin asua kotonaan työpalvelusta suorittaessaan, ei kyseisestä mahdollisuudesta tule muodostaa yleispätevää sääntöä. Hyvin usein mies joutuu hakeutumaan palvelukseen kotipaikkakuntansa ulkopuolelle ja tuolloin tosiasiallinen ero perheestä tai muusta sosiaalisesta kiinneverkosta muodostuu 13 kuukaudeksi.

Siviilipalveluksen pituus aiheuttaa käytännön ongelmia esimerkiksi monille opintoihin hakeutuville tai palveluksen vuoksi opintonsa keskeyttäneille. Yli vuoden kestävä poissaolo opinnoista hankaloittaa opintoihin hakeutumista tai opintoihin palaamista, sillä esimerkiksi vapautusta opinnoista saattaa joutua hakemaan mahdollisesti kahdeksi lukuvuodeksi tai opintojen aloittaminen siviilipalveluksen vuoksi saattaa enimmillään siirtyä jopa kahdella vuodella.

Merkityksellisenä on pidettävä myös sellaisia ihmisoikeuspoliittisia seikkoja, jotka eivät palaudu Suomen valtion kansainvälisoikeudellisiin ihmisoikeusveloitteisiin mutta jotka vaikuttavat kuitenkin Suomen kansainväliseen uskottavuuteen. Suomi on sekä YK:ssa että Euroopan neuvostossa ollut aloitteellinen aseistakieltäytymisoikeuden puolustajana. Muun muassa YK:n ihmisoikeustoimikunnan 22 huhtikuuta 1998 antama päätöslauselma (E/CN:4/RES/1998/77) on syntynyt Suomen aloitteesta ja Suomi on toiminut puheenjohtajana Euroopan neuvoston asianomaisessa asiantuntijaryhmässä. Kuitenkin Suomi on tällä hetkellä ainoa Euroopan unionin jäsenvaltio, jossa Amnesty Internationalin mukaan on mielipidevankeja.

Edellä mainittujen seikkojen vuoksi sekä jo yleisperusteluissa esitetyt näkökohdat huomioon ottaen ehdotetaan palvelusajaksi 362 vuorokautta.

6 §. *Siviilipalvelukseen hakeminen.* Asevelvollisuuslain muuttamisesta annetun lain (364/2000) johdosta asevelvollinen ei voi enää astua vapaaehtoiseen varusmiespalvelukseen 17-vuotiaana, vaan varusmiehen on aina oltava vähintään 18-vuotias. Siviilipalveluslain 6 §:n mukaan hakemusta siviili-

palvelukseen ei voi tehdä ennen kutsuntoja tai vapaaehtoisena aloitettua varusmiespalvelusta. Asevelvollisuuslain muutoksen johdosta myös siviilipalvelusmiehet ovat jatkossa aina vähintään 18-vuotiaita, joten pykälän 1 momentista ehdotetaan tarpeettomina poistettavaksi säännökset alaikäisen hakeutumista siviilipalvelukseen.

8 §. *Siviilipalveluksen toimeenpanto.* Asevelvollisuuslain muutoksella siirrettiin asevelvollisuuslain soveltamisesta annetun asetuksen (63/1951) 9 ja 12 lukuihin sisältyneet säännökset asevelvollisten valvonnasta asevelvollisuuslakiin sen uudeksi 8 a luvuksi. Keyseisen muutoksen vuoksi pykälän 4 momentin asevelvollisten valvontaa koskeva viittaussäännös ehdotetaan muutettavaksi viittaukseksi asevelvollisuuslain 8 a lukuun.

14 §. *Lomat.* Siviilipalvelusmiesten henkilökohtaisten lomien määrä on nykyisessä siviilipalveluslaissa suhteutettu palvelusajan kesto huomioon ottaen yhdenmukaiseksi varusmiesten lomien määrän kanssa. Varusmiehellä, joka palvelee 180 vuorokautta, on oikeus yhteen, ilman erikseen esitettävää syytä myönnettävään henkilökohtaiseen lomavuorokauteen palveluskuukautta kohti. Henkilökohtaisen loman määrä on yli kuusi kuukautta palvelevalla varusmiehellä kaksi vuorokautta palveluskuukautta kohti siltä osin kuin palvelus ylittää kuusi kuukautta. Koska siviilipalvelusaika lyhennetään 362 vuorokauteen, ehdotetaan samalla laskenta-kaavalla siviilipalvelusmiehen henkilökohtaisten lomien lukumääräksi 18 päivää.

Lomaoikeuksien muuttamista koskevat säännökset tulisivat voimaan lain voimaantuloajankohdasta siten, että ne koskisivat mainitusta päivästä lukien kaikkia siviilipalvelusvelvollisia palveluksen aloittamisajankohdasta riippumatta.

15 §. *Palveluspaikat.* Pykälän 1 momentin 4 kohtaa ehdotetaan muutettavaksi siten, että yksityisoikeudellisia yleishyödyllistä toimintaa harjoittavia yhteisöjä tai säätiöitä ei tarvitse hyväksyä palveluspaikoiksi asetusmenettelyssä vaan työministeriön päätöksellä. Muutoksella pyritään nopeuttamaan ja joustavoittamaan päätösmenettelyä sekä siirtämään ratkaisuvallta oikealle tasolle.

15 a §. *Palveluspaikan hyväksymismenettely.* Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi 15 §:n

1 momentin 4 kohdassa tarkoitettujen yhteisöjen palveluspaikkahakemusten hyväksymismenettelystä. Palveluspaikkahakemusta olisi pyydyttävä siviilipalvelusasiain neuvottelukunnan ja puolustusministeriön lausunto ennen päätöksen tekemistä.

20 §. *Siviilipalvelusmiehen ylläpito ja etuudet.* Pykälä ehdotetaan kumottavaksi. Pykälän säännökset ehdotetaan asiasisällöltään yhdistettäväksi siviilipalvelusasetuksen 4 luvun säännösten kanssa. Näistä säännöksistä ehdotetaan muodostettavaksi siviilipalveluslakiin uusi 4 a luku.

22 §. *Siviilipalvelusmiehen työ- ja vapaa-aika sekä työturvallisuus.* Koska asevelvollisuuslain 9 §:n muutoksen johdosta siviilipalvelusmiehetkin ovat jatkossa yli 18-vuotiaita, ehdotetaan viittaus vuonna 1998 kumottuun nuorten työntekijäin suojelusta annettuun lakiin (669/1967) poistettavaksi tarpeettomana.

Ehdotetun muutoksen jälkeenkin pykälän 2 momentti sisältää säännöksen, jonka mukaan siviilipalvelusmiehen työturvallisuuteen sovelletaan työturvallisuuslakia (299/1958) siten kuin siitä erikseen asetuksella säädetään. Tällaista järjestelyä, jossa lain soveltaminen jätetään täysin asetuksen varaan, ei voida pitää hyväksyttävänä.

Työturvallisuuslain 2 §:n mukaan asetuksella säädetään työturvallisuuslain soveltamisesta työssä, jota muun muassa siviilipalvelukseen määrätty henkilö suorittaa. Edellä mainitun pykälän nojalla on annettu asetus työturvallisuuslain ja työterveyshuoltolain soveltamisesta työturvallisuuslain 2 §:ssä tarkoitettuun työhön (475/1988). Tämän asetuksen 5 §:n mukaan työssä, jota siviilipalvelukseen määrätty henkilö suorittaa, sovelletaan työturvallisuuslakia ottaen huomioon kyseisen asetuksen 2 ja 3 §:stä johtuvat rajoitukset. Mainituissa pykälissä säädetään työturvallisuuslain noudattamisesta töissä, joita työntekijä tekee kotonaan tai siihen verrattavissa oloissa, ja toisaalta töissä, joita työntekijä tekee jonkun kolmannen henkilön kodissa tai siihen verrattavissa oloissa.

Edellä mainittujen säännösten perusteella siviilipalvelusmiehen palvelusmääräyksen perusteella tekemään työhön sovelletaan työturvallisuuslakia kuten vastaavassa asemassa olevan työntekijän työhön. Luontevin ratkai-

su säädöstaso-ongelmaan olisi, että työturvallisuuslain 2 §:n nojalla annetun asetuksen säännökset nostettaisiin lain tasolle. Tällöin siviilipalveluslain 22 §:ssä voitaisiin viitata työturvallisuuslakiin nykyisen asetusviittauksen sijasta. Sosiaali- ja terveysministeriö on 15 päivänä kesäkuuta 2000 asettanut toimikunnan, jonka tehtävänä on selvittää muun muassa nykyisen työturvallisuuslainsäädännön aineellinen ja rakenteellinen toimivuus ja selkeys sekä valmistella arviointinsa pohjalta säädösmuutosehdotukset. On todennäköistä, että toimikunta katsoo tarpeelliseksi nostaa asetuksessa olevat työturvallisuuslain soveltamisalaa koskevat säännökset lain tasolle ja esittää siltä osin tarvittavat muutosesitykset, minkä vuoksi siviilipalveluslakiin ei tässä vaiheessa tältä osin esitetä muutoksia. Tarkoituksenmukaisena ei voi pitää työturvallisuuslain säännösten siirtämistä siviilipalveluslakiin.

4 a luku. **Siviilipalvelusmiehen ylläpito ja etuudet**

Lakiin ehdotetaan sisällytettäväksi uusi luku, joka sisältää siviilipalvelusmiehen ylläpitoa ja etuuksia koskevat säännökset, joista nyt säädetään siviilipalveluslain 20 §:ssä ja siviilipalvelusasetuksen 4 luvussa. Siviilipalvelusasetuksen 4 luku sisältää nykyisin yksilön oikeuksien ja velvollisuuksien perusteita koskevia säännöksiä, joista perustuslain mukaan tulee säätää lailla. Samalla kun siviilipalvelusasetuksen 4 luvun säännökset siirretään oikealle normihierarkiselle tasolle, niiden yhteyteen siirrettäisiin siviilipalveluslain 20 §, jossa säädetään vastaavista asioista. Lisäksi säännöksiä ehdotetaan osittain muutettaviksi siviilipalveluksen järjestämisestä aiheutuvien kulujen korvaamisen osalta.

23 a §. *Siviilipalvelusmiehen ylläpito.* Pykälä vastaa asiasisällöltään nykyisen siviilipalveluslain 20 §:n ja siviilipalvelusasetuksen 22 §:n säännöksiä.

23 b §. *Päiväraha.* Pykälä on asiasisällöltään yhtenevä voimassa olevan siviilipalveluslain 20 §:n ja siviilipalvelusasetuksen 24 §:n vastaavien säännösten kanssa.

23 c §. *Terveystuolto.* Pykälä vastaa voimassa olevan siviilipalvelusasetuksen 23 §:n sääntelyä.

23 d §. *Täydennyspalvelusta suorittavan päiväraha ja täydennyspalveluspalkka.* Pykälä vastaa voimassa olevan siviilipalvelusasetuksen 25 §:n sääntelyä.

23 e §. *Työmatkat.* Pykälä vastaa voimassa olevan siviilipalvelusasetuksen 26 §:n sääntelyä.

23 f §. *Vapaat matkat.* Pykälään on yhdistetty voimassa olevan siviilipalvelusasetuksen 27 §:n ja 28 §:n säännökset vapaiden matkojen osalta.

23 g §. *Siviilipalveluksen järjestämisestä aiheutuvat muut kustannukset.* Pykälässä säädettäisiin siviilipalveluksen järjestämisestä aiheutuvien kustannusten korvaamisesta siltä osin kuin niistä ei ole tässä luvussa muutoin säädetty.

Pykälän 2 momenttiin ehdotetaan uutta säännöstä, jonka mukaan työministeriön määrärahoista voitaisiin hakemuksesta korvata siviilipalveluksen järjestämisestä aiheutuvat poikkeukselliset ja ennakoimattomat kustannukset, jos niitä voidaan pitää siviilipalveluslaitoksen resursseihin nähden kohtuuttomina. Määrärahaa olisi lähinnä tarkoitus käyttää tilanteissa, joissa siviilipalvelusmiehen terveydenhoitokustannukset muodostuvat kohtuuttomiksi. Määrärahaa ei käytettäisi asumiskustannusten korvaamiseen asumiskustannusten suuruudesta huolimatta.

44 §. *Muut säännökset.* Pykälän 1 momentin täydennyspalvelua koskevat viittaussäännökset ehdotetaan muutettavaksi vastaamaan lakiehdotuksesta aiheutuvia muutoksia.

2. Tarkemmat säännökset ja määräykset

Ehdotetun siviilipalveluslain 23 f §:ssä mainittujen siviilipalvelusmiehen vapaiden matkojen määrästä säädettäisiin jatkossa työministeriön asetuksella ottaen huomioon varusmiesten vapaiden matkojen lukumäärät kuten ennenkin. Samoin vapaan matkan sijasta mahdollisesti annettavasta korvauksesta säädettäisiin työministeriön asetuksella.

3. Voimaantulo

Laki ehdotetaan tulemaan voimaan 1 päivänä tammikuuta 2001. Uutta palvelusaikaa ja lomaoikeuksien määrää koskevia säännöksiä sovellettaisiin mainitusta määräpäivästä lukien kaikkiin siviilipalvelusvelvollisiin. Säännöstä, jonka mukaan valtion varoista voidaan maksaa palveluspaikalle korvausta siviilipalveluksen järjestämisestä aiheutuneista kohtuuttomista kustannuksista, sovellettaisiin kustannuksiin, jotka syntyvät 1 päivän tammikuuta 2001 jälkeen.

4. Säättämisjärjestys

Lakiehdotus voidaan hallituksen käsityksen mukaan käsitellä kaikilta osin tavallisen lain säätämisjärjestyksessä.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraava lakiehdotus:

*Lakiehdotus***Laki****siviilipalveluslain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan 30 päivänä joulukuuta 1991 annetun siviilipalveluslain (1723/1991) 20 §, sellaisena kuin se on osaksi laissa 1271/1993,
muutetaan 3 §, 6 §:n 1 momentti, 8 §:n 4 momentti, 14 §:n 1 momentti, 15 §:n 1 momentin 4 kohta, 22 §:n 2 momentti ja 44 §:n 1 momentti, sellaisina kuin niistä ovat 8 §:n 4 momentti laissa 456/1992, 14 §:n 1 momentti laissa 1222/1998 ja 44 §:n 1 momentti mainitussa laissa 1271/1993, sekä
lisätään lakiin uusi 15 a § ja 4 a luku seuraavasti:

3 §

Siviilipalvelusaika

Siviilipalvelusaika on 362 päivää.

6 §

Siviilipalvelukseen hakeminen

Asevelvollinen voi hakea siviilipalvelukseen ennen asevelvollisuuslain mukaista palvelusta, sen aikana tai sen jälkeen. Hakemusta ei saa tehdä ennen kutsuntoja.

14 §

Lomat

Siviilipalvelusmiehellä on oikeus ilman erikseen esitettävää syytä annettavaan 18 päivän henkilökohtaiseen lomaan ja oman lapsen syntymän yhteydessä pidettävään kuuden päivän isyysvapaaseen. Jos siviilipalvelusmies on palvelusaikana erityisesti kunnostautunut, hänelle voidaan antaa kuntoisuuslomaa yhteensä enintään 30 päivää. Nämä lomat lasketaan palvelusaikaan.

15 §

8 §

Siviilipalveluksen toimeenpano

Siviilipalvelusvelvollisten valvonnasta on lisäksi voimassa, mitä asevelvollisuuslain 8 a luvussa säädetään asevelvollisten valvonnasta.

Palveluspaikat

Siviilipalvelus suoritetaan:

4) työministeriön hyväksymän suomalaisen yleishyödyllistä toimintaa harjoittavan yksityisoikeudellisen yhteisön tai säätiön palveluksessa.

15 a §

Palveluspaikan hyväksymismenettely

Ennen 15 §:n 1 momentin 4 kohdassa mainitun yhteisön hakemuksen hyväksymistä työministeriön tulee pyytää asiasta siviilipalvelusasiain neuvottelukunnan ja puolustusministeriön lausunto.

22 §

Siviilipalvelusmiehen työ- ja vapaa-aika sekä työturvallisuus

Siviilipalvelusmiehen työturvallisuuteen sovelletaan työturvallisuuslakia (299/1958) siten kuin siitä erikseen asetuksella säädetään.

4 a luku

Siviilipalvelusmiehen ylläpito ja etuudet

23 a §

Siviilipalvelusmiehen ylläpito

Siviilipalvelusmiehellä on oikeus maksutomaan majoitukseen, ruokailuun, palvelustehtävien edellyttämään erityisvaatetukseen ja -varusteisiin sekä terveydenhuoltoon samoin kuin päivärahaan ja vapaisiin matkoihin.

Palveluspaikka vastaa palvelusaikana siviilipalvelusmiehen 1 momentissa tarkoitetusta ylläpidosta ja päivärahasta. Palveluspaikka ei saa maksaa siviilipalvelusmiehelle palvelusaikana palkkaa tai palkkiota.

Jos ruokailua ei voida järjestää, palveluspaikan on maksettava siviilipalvelusmiehelle ruokaraha, joka määräytyy vastaavasti kuten varusmiehen komennusmatkalle maksettava ruokaraha. Ruokarahaa ei makseta niiltä täysiltä vuorokausilta, jotka siviilipalvelusmies on luvattomasti poissa palveluksesta.

Siviilipalvelusmiehet voivat käyttää puolustusvoimien varusteita siten kuin siitä työministeriön ja pääesikunnan kesken sovitaan.

23 b §

Päiväraha

Palveluspaikka maksaa siviilipalvelusmiehelle päivärahan, joka määräytyy asevelvollisuuslain mukaista palvelusta suorittavan päivärahan mukaan.

Päivärahaa ei suoriteta niiltä kausilta, jonka palvelusvelvollinen on:

- 1) luvattomasti poissa palveluksesta;
- 2) 14 §:n 2 momentissa tarkoitetulla lomalla siltä osin kuin lomaa ei lueta palvelusajaksi;
- 3) tahallisesti itse aiheuttamansa vamman tai sairauden vuoksi palvelukseen kykenemätön; tai
- 4) rikoksesta epäiltynä pidätettynä tai vangittuna teosta, josta hänet tuomitaan vankeusrangaistukseen.

Siviilipalvelusmieheen sovelletaan, mitä asevelvollisen taloudellisista ja sosiaalisista etuuksista muussa laissa tai asetuksessa säädetään, jollei tässä laissa toisin säädetä.

23 c §

Terveydenhuolto

Palveluspaikka järjestää siviilipalvelusmiehelle maksuttoman terveydenhuollon.

Siviilipalvelusmiehen terveydentila on tarkastettava 14 päivän kuluessa palveluksen alkamisesta. Siviilipalvelusmiehellä on oikeus muutoin halutessaan päästä lääkärin-tarkastukseen ja saada tarvittaessa lääkärin määräämää hoitoa.

Terveydenhuollon kustannusten korvaamiseen sovelletaan, mitä terveydenhuollon järjestämisestä puolustusvoimissa annetussa asetuksessa (371/1987) säädetään.

23 d §

Täydennyspalvelusta suorittavan päiväraha ja täydennyspalvelupalkka

Täydennyspalvelusta suorittavalle maksetaan 23 b §:ssä säädetyn päivärahan lisäksi täydennyspalvelupalkka, joka määräytyy re-

servin kertausharjoituksiin kutsutulle asevelvolliselle palvelusajalta suoritettavan miehistön reserviläispalkan mukaan.

23 e §

Työmatkat

Palveluspaikka vastaa kustannuksista, jotka aiheutuvat sen määräämistä komennusmatkoista, sekä tarvittaessa kustannuksista, jotka aiheutuvat siviilipalvelusmiehen päivittäisistä matkoista palveluspaikan osoittaman majoituspaikan ja palveluspaikan välillä. Jos palveluspaikka ei ole järjestänyt siviilipalvelusmiehen komennusmatkalle majoitusta, hänelle suoritetaan majoitusraha, joka määräytyy kuten vastaava korvaus varusmiehen komennusmatkalla.

23 f §

Vapaat matkat

Siviilipalvelusmiehellä on oikeus vapaaseen matkaan hänelle määrättyyn palveluspaikkaan ja paluumatkaan palveluksen päätyttyä samoin kuin matkoihin hänen siirtyessään palveluspaikasta toiseen. Näitä matkoja varten suoritetaan 23 a §:n 3 momentin mukainen ruokaraha työministeriön määrärahoista.

Siviilipalvelusmiehellä on oikeus työministeriön määrärahoista vapaaseen matkaan viikkovapaalleen tai lomalleen Suomessa sekä muuhun valtioon, jossa hänen varsinainen asuntonsa tai kotinsa on. Työministeriön asetuksella säädetään vapaiden matkojen lukumäärästä ottaen huomioon varusmiesten vapaiden matkojen lukumäärät.

Vapaan matkan sijasta siviilipalvelusmiehelle voidaan antaa korvaus matkakustannuksista siten kuin työministeriön asetuksella erikseen säädetään.

23 g §

Siviilipalveluksen järjestämisestä aiheutuvat muut kustannukset

Työministeriö maksaa siviilipalveluskeskuksille siviilipalveluslain ja siviilipalvelusasetuksen (1725/1991) mukaisesta toiminnasta aiheutuneet muut kustannukset sopimuksen mukaan. Palvelujen ostoon keskuksilta ei sovelleta valtion hankinnoista annettua asetusta (1416/1993).

Työministeriön määrärahoista voidaan hakemuksesta korvata siviilipalveluksen järjestämisestä aiheutuneet, poikkeukselliset ja ennakoidottomat kustannukset, jos niitä voidaan pitää siviilipalveluslaitoksen resursseihin nähden kohtuuttomina.

44 §

Muut säännökset

Täydennyspalveluksessa noudatetaan soveltuvien osin, mitä 1 ja 4—7 §:ssä, 9 §:n 1 ja 2 momentissa, 10, 11, 13 ja 15—19 §:ssä, 21—22 §:ssä, 23 §:n 1 momentissa, 4 a luvussa, 24 ja 25 §:ssä, 26 §:n 3 momentissa sekä 34 ja 35 §:ssä säädetään.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammiukuuta 2001.

Tämän lain säännöksiä sovelletaan myös siviilipalvelukseen, joka on alkanut ennen tämän lain voimaantuloa.

Siviilipalvelusta vähintään 362 päivää suorittanut siviilipalvelusmies vapautuu palveluksesta tämän lain tullessa voimaan ja hänen siviilipalvelusvelvollisuutensa katsotaan päättyneeksi.

Henkilö, joka on tuomittu ennen tämän lain voimaantuloa siviilipalvelusrikoksesta yli 181 päivän pituiseen vankeusrangaistukseen, vapautetaan suorittamasta 181 päivää ylittävä osa vankeusrangaistuksesta ja rangaistus katsotaan täysin suoritetuksi. Vapautuksesta päättää vankilanjohtaja.

Tämän lain 23 g §:n 2 momenttia poikkeuksellisten kustannusten korvaamisesta

sovelletaan kustannuksiin, jotka ovat syntyneet tämän lain voimaantulon jälkeen. Ennen tämän lain voimaantuloa voidaan

ryhtyä sen täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.

Helsingissä 6 päivänä lokakuuta 2000

Tasavallan Presidentti

TARJA HALONEN

Työministeri *Tarja Filatov*

Liite
Rinnakkaistekstit

Laki

siviilipalveluslain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan 30 päivänä joulukuuta 1991 annetun siviilipalveluslain (1723/1991) 20 §, sellaisena kuin se on osaksi laissa 1271/1993,
muutetaan 3 §, 6 §:n 1 momentti, 8 §:n 4 momentti, 14 §:n 1 momentti, 15 §:n 1 momentin 4 kohta, 22 §:n 2 momentti ja 44 §:n 1 momentti, sellaisina kuin niistä ovat 8 §:n 4 momentti laissa 456/1992, 14 §:n 1 momentti laissa 1222/1998 ja 44 §:n 1 momentti mainitussa laissa 1271/1993, sekä
lisätään lakiin uusi 15 a § ja 4 a luku seuraavasti:

Voimassa oleva laki

3 §

Siviilipalvelusaika

Siviilipalvelusaika on 395 päivää.

6 §

Siviilipalvelukseen hakeminen

Asevelvollinen voi hakea siviilipalvelukseen ennen asevelvollisuuslain mukaista palvelusta, sen aikana tai sen jälkeen. Hakemusta ei saa tehdä ennen kutsuntoja tai vapaaehtoisena aloitettua varusmiespalvelusta. Alaikäinen asevelvollinen voi hakea siviilipalvelukseen ilman huoltajan suostumusta.

Ehdotus

3 §

Siviilipalvelusaika

Siviilipalvelusaika on 362 päivää.

6 §

Siviilipalvelukseen hakeminen

Asevelvollinen voi hakea siviilipalvelukseen ennen asevelvollisuuslain mukaista palvelusta, sen aikana tai sen jälkeen. Hakemusta ei saa tehdä ennen kutsuntoja.

8 §

Siviilipalveluksen toimeenpano

Siviilipalvelusvelvollisten valvonnasta on lisäksi voimassa, mitä asevelvollisuuslain

Siviilipalvelusvelvollisten valvonnasta on lisäksi voimassa, mitä asevelvollisuuslain

soveltamisesta annetun asetuksen (63/51) 9 ja 12 luvussa säädetään asevelvollisten valvonnasta.

8 a luvussa säädetään asevelvollisten valvonnasta.

14 §

Lomat

Siviilipalvelusmiehellä on oikeus ilman erikseen esitettävää syytä annettavaan 20 päivän henkilökohtaiseen lomaan ja oman lapsen syntymän yhteydessä pidettävään kuuden päivän isyysvapaaseen. Jos siviilipalvelusmies on palvelusaikana erityisesti kunnostautunut, hänelle voidaan antaa kuntoisuuslomaa yhteensä enintään 30 päivää. Nämä lomat lasketaan palvelusaikaan.

14 §

Lomat

Siviilipalvelusmiehellä on oikeus ilman erikseen esitettävää syytä annettavaan 18 päivän henkilökohtaiseen lomaan ja oman lapsen syntymän yhteydessä pidettävään kuuden päivän isyysvapaaseen. Jos siviilipalvelusmies on palvelusaikana erityisesti kunnostautunut, hänelle voidaan antaa kuntoisuuslomaa yhteensä enintään 30 päivää. Nämä lomat lasketaan palvelusaikaan.

15 §

Palveluspaikat

Siviilipalvelus suoritetaan:

4) *asetuksella säädettyä* suomalaisen yleishyödyllistä toimintaa harjoittavan yksityisoikeudellisen yhteisön tai säätiön palveluksessa.

Siviilipalvelus suoritetaan:

4) työministeriön hyväksymän suomalaisen yleishyödyllistä toimintaa harjoittavan yksityisoikeudellisen yhteisön tai säätiön palveluksessa.

15 a §

Palveluspaikan hyväksymismenettely

Ennen 15 §:n 1 momentin 4 kohdassa mainitun yhteisön hakemuksen hyväksymistä työministeriön tulee pyytää asiasta siviilipalvelusasiain neuvottelukunnan ja puolustusministeriön lausunto.

20 §

20 §

Siviilipalvelusmiehen ylläpito ja etuudet

(kumotaan)

Siviilipalvelusmiehellä on oikeus ilmaiseen majoitukseen, ruokailuun, vaatetukseen, terveydenhuoltoon sekä päivärahaan ja vapaisiin matkoihin asetuksella säädetyin tavoin. Palveluspaikka ei saa maksaa siviilipalvelusmiehelle palvelusaikana palkkaa tai palkkiota.

Päivärahaa ei suoriteta niiltä täysiltä kausilta, jonka palvelusvelvollinen on:

- 1) luvattomasti poissa palveluksesta;*
- 2) 14 §:n 2 momentissa tarkoitetulla lomalla siltä osin kuin lomaa ei lueta palvelusajaksi;*
- 3) tahallisesti itse aiheuttamansa vamman tai sairauden vuoksi palvelukseen kykenemätön; tai*

4) rikoksesta epäiltyinä pidätettynä tai vangittuna, jos hänet tuomitaan vankeusrangaistukseen siitä teosta, jonka vuoksi hän on ollut vapautensa menettäneenä.

Siltä osin kuin tässä laissa ei toisin säädetä, muualla säädettyjä ja sovittuja asevelvollisten taloudellisia ja sosiaalisia etuuksia koskevia säännöksiä ja sopimuksia sovelletaan vastaavasti siviilipalvelusmieheen.

22 §

Siviilipalvelusmiehen työ- ja vapaa-aika sekä työturvallisuus

Siviilipalvelusmiehen työturvallisuuteen sovelletaan työturvallisuuslakia (299/58) siten kuin siitä erikseen asetuksella säädetään. Alle 18-vuotiaan siviilipalvelusmiehen työhön sovelletaan myös nuorten työntekijäin suojelusta annettua lakia.

Siviilipalvelusmiehen työturvallisuuteen sovelletaan työturvallisuuslakia (299/1958) siten kuin siitä erikseen asetuksella säädetään.

4 a luku

Siviilipalvelusmiehen ylläpito ja etuudet

23 a §

Siviilipalvelusmiehen ylläpito

Siviilipalvelusmiehellä on oikeus maksutomaan majoitukseen, ruokailuun, palvelustehtävien edellyttämään erityisvaatetukseen ja -varusteisiin sekä terveydenhuoltoon samoin kuin päivärahaan ja vapaisiin matkoihin.

Palveluspaikka vastaa palvelusaikana siviilipalvelusmiehen 1 momentissa tarkoitettusta ylläpidosta ja päivärahasta. Palveluspaikka ei saa maksaa siviilipalvelusmiehelle palvelusaikana palkkaa tai palkkiota.

Jos ruokailua ei voida järjestää, palveluspaikan on maksettava siviilipalvelusmiehelle ruokaraha, joka määräytyy vastaavasti kuten varusmiehen komennusmatkalle maksettava ruokaraha. Ruokarahaa ei makseta niiltä täysiltä vuorokausilta, jotka siviilipalvelusmies on luvattomasti poissa palveluksesta.

Siviilipalvelusmiehet voivat käyttää puolustusvoimien varusteita siten kuin siitä työministeriön ja pääesikunnan kesken sovi-taan.

23 b §

Päiväraha

Palveluspaikka maksaa siviilipalvelusmiehelle päivärahan, joka määräytyy asevelvollisuuslain mukaista palvelusta suorittavan päivärahan mukaan.

Päivärahaa ei suoriteta niiltä kausilta, jonka palvelusvelvollinen on:

- 1) luvattomasti poissa palveluksesta;*
- 2) 14 §:n 2 momentissa tarkoitettulla lomalla siltä osin kuin lomaa ei lueta palvelusajaksi;*
- 3) tahallisesti itse aiheuttamansa vamman tai sairauden vuoksi palvelukseen kykene-mätön; tai*

4) rikoksesta epäiltynä pidätettynä tai vangittuna teosta, josta hänet tuomitaan vankeusrangaistukseen.

Siviilipalvelusmieheen sovelletaan, mitä asevelvollisen taloudellisista ja sosiaalisista etuuksista muussa laissa tai asetuksessa säädetään, jollei tässä laissa toisin säädetä.

23 c §

Terveysahuolto

Palveluspaikka järjestää siviilipalvelusmiehelle maksuttoman terveydenhuollon.

Siviilipalvelusmiehen terveydentila on tarkastettava 14 päivän kuluessa palveluksen alkamisesta. Siviilipalvelusmiehellä on oikeus muutoin halutessaan päästä lääkärintarkastukseen ja saada tarvittaessa lääkärin määräämää hoitoa.

Terveysahuollon kustannusten korvaamiseen sovelletaan, mitä terveydenhuollon järjestämisestä puolustusvoimissa annetussa asetuksessa (371/1987) säädetään.

23 d §

Täydennyspalvelusta suorittavan päiväraha ja täydennyspalvelupalkka

Täydennyspalvelusta suorittavalle maksetaan 23 b §:ssä säädetyn päivärahan lisäksi täydennyspalvelupalkka, joka määräytyy reservin kertausharjoituksiin kutsutulle asevelvolliselle palvelusajalta suoritettavan miehistön reserviläispalkan mukaan.

23 e §

Työmatkat

Palveluspaikka vastaa kustannuksista, jotka aiheutuvat sen määräämistä komennusmatkoista, sekä tarvittaessa kustannuksista, jotka aiheutuvat siviilipalvelusmiehen päivittäisistä matkoista palveluspaikan osoittaman majoituspaikan ja palveluspaikan välillä. Jos palveluspaikka ei ole järjestänyt siviilipalvelusmiehen komennusmat-

kalle majoitusta, hänelle suoritetaan majoitusraha, joka määräytyy kuten vastaava korvaus varusmiehen komennusmatkalla.

23 f §

Vapaat matkat

Siviilipalvelusmiehellä on oikeus vapaaseen matkaan hänelle määrättyyn palveluspaikkaan ja paluumatkaan palveluksen päätyttyä samoin kuin matkoihin hänen siirtyessään palveluspaikasta toiseen. Näitä matkoja varten suoritetaan 23 a §:n 3 momentin mukainen ruokaraha työministeriön määrärahoista.

Siviilipalvelusmiehellä on oikeus työministeriön määrärahoista vapaaseen matkaan viikkovapaalleen tai lomalleen Suomessa sekä muuhun valtioon, jossa hänen varsinainen asuntonsa tai kotinsa on. Työministeriön asetuksella säädetään vapaiden matkojen lukumäärästä ottaen huomioon varusmiesten vapaiden matkojen lukumäärät.

Vapaan matkan sijasta siviilipalvelusmiehelle voidaan antaa korvaus matkakustannuksista siten kuin työministeriön asetuksella erikseen säädetään.

23 g §

Siviilipalveluksen järjestämisestä aiheutuvat muut kustannukset

Työministeriö maksaa siviilipalveluskeskuksille siviilipalveluslain ja siviilipalvelusasetuksen (1725/1991) mukaisesta toiminnasta aiheutuneet muut kustannukset sopimuksen mukaan. Palvelujen ostoon keskuksilta ei sovelleta valtion hankinnoista annettua asetusta (1416/1993).

Työministeriön määrärahoista voidaan hakemuksesta korvata siviilipalveluksen järjestämisestä aiheutuneet, poikkeukselliset ja ennakoimattomat kustannukset, jos niitä voidaan pitää siviilipalveluslaitoksen resursseihin nähden kohtuuttomina.

44 §

Muut säännökset

Täydennyspalveluksessa noudatetaan soveltuvien osien, mitä 1 ja 4—7 §:ssä, 9 §:n 1 ja 2 momentissa, 10, 11 ja 13 sekä 15—22 §:ssä, 23 §:n 1 momentissa, 24 ja 25 §:ssä, 26 §:n 3 momentissa sekä 34 ja 35 §:ssä säädetään.

44 §

Muut säännökset

Täydennyspalveluksessa noudatetaan soveltuvien osien, mitä 1 ja 4—7 §:ssä, 9 §:n 1 ja 2 momentissa, 10, 11, 13 ja 15—19 §:ssä, 21—22 §:ssä, 23 §:n 1 momentissa, 4 a luvussa, 24 ja 25 §:ssä, 26 §:n 3 momentissa sekä 34 ja 35 §:ssä säädetään.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammikuuta 2001.

Tämän lain säännöksiä sovelletaan myös siviilipalvelukseen, joka on alkanut ennen tämän lain voimaantuloa.

Siviilipalvelusta vähintään 362 päivää suorittanut siviilipalvelusmies vapautuu palveluksesta tämän lain tullessa voimaan ja hänen siviilipalvelusvelvollisuutensa katsotaan päättyneeksi.

Henkilö, joka on tuomittu ennen tämän lain voimaantuloa siviilipalvelusrikoksesta yli 181 päivän pituiseen vankeusrangaistukseen, vapautetaan suorittamasta 181 päivää ylittävä osa vankeusrangaistuksesta ja rangaistus katsotaan täysin suoritetuksi. Vapautuksesta päättää vankilanjohtaja.

Tämän lain 23 g §:n 2 momenttia poikkeuksellisten kustannusten korvaamisesta sovelletaan kustannuksiin, jotka ovat syntyneet tämän lain voimaantulon jälkeen.

Ennen tämän lain voimaantuloa voidaan ryhtyä sen täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.
